

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת קרח תשע"ה

מחלוקת קרח וכל עדתו

שמאתים וחמישים חבריו ישרפו! ...

נס פריחת מטה אהרן - לשם מה?

אחרי כל מה שקורה עם קרח, ולאחר שישראל התלוננו "אתם המתם את עם ה'" (במדבר יז, ו), ה' אומר למשה רבינו לקחת מטה מכל נשיא, ו"איש את שמו תכתב על מטהו. ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי... וקהה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, וקשפתי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינם עליכם" (שם, יז-כ). יפסקו התלונות של בני ישראל. וקשה לכאורה: הרי ישראל ראו כבר הרבה נסים. ראו עשר מכות במצרים, ראו עמוד אש וענן, ראו את קריעת ים סוף, מעמד הר סיני, מן, שול, מלחמת עמלק ועוד, ובכל זאת ישראל מתנכחים עם משה רבנו ומתחצפים אליו. וא"כ מה יועיל עוד מופת אחד? למה

דווקא מופת זה ימנע את הויכוח עם משה ועם אהרן?

חשבת, אולי הפשט הוא כך: ה' רוצה להראות, שיכולים להיות שנים עשר מטות שווים, כולם אינם ראויים בדרך הטבע להפריח שום פרח, ולפתע אחד מהם מפריח פרח וגומל שקדים. מה זה אומר? זה אומר, שהשקדים אינם חלק מעצמיות המטה. עצמיות המטה של אהרן אינה שונה מזו של נשיא ראובן או של נשיא גד. מדוע א"כ מטה אהרן מצמיח פרח ושאר המטות אינם מצמיחים? - רק בגלל בחירת ה'. "האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח". אין כאן עצמיות. אם אין עצמיות, ממילא אין כ"כ מה לקנא. כי אם אין עצמיות מיוחדת למשה ולאהרן, הרי שבחירתם היתה סתמית, ומבחינה עקרונית כל אחד אחר היה יכול להבחר במקומם. אמנם האמת היא שזה לא נכון, שהרי ה' בחר במשה ואהרן לא במקרה אלא מפני שהם הצדיקים והקדושים והראויים ביותר, אבל בכל זאת היה יכול לבחור גם מישהו אחר. היה יכול לשלוח את שלומיאל בן צורישדי או אחד משאר הנשיאים שיעשה את האותות והמופתים, או אפילו סתם יהודי פשוט שאיננו נשיא. ממילא אין כל כך מקום לתרעומת של קרח. אולי מותר להסביר כך.

אם באמת זה ההסבר, שלצורך מניעת מחלוקת כדאי לפעמים לותר על גילוי האמת, כי האמת שאהרן נבחר בגלל מעלותיו. הוא לא "עוד" מטה כמו שאר המטות. הוא אהרן הכהן, שיש לו את כל החסד ואהבת השלום ואהבת הבריות, ובגלל זה הוא נבחר. אבל כדי להרגיע את תלונות בני ישראל, אפשר לוותר על פרסום המעלות של אהרן הכהן. אולי זה הפשט. ללמד אותנו, שכדי להגיע לרגיעה ביחסים בין אנשים, מותר לפעמים לותר קצת על האמת, שלא תבלוט כל כך.

הגמרא הרי אומרת, שאפילו ריש גרנותא (=הממונה

מחלוקת בתוך עדת קרח עצמה!

קרח ועדתו באים אל משה רבינו בטענה "כי כל העדה כלם קדושים" (במדבר טז, ג). טענה זו היא מעין הטענה של מרים "הֲרַק אֶךְ בְּמִשְׁהָ דָּבָר ה' הֲלֹא גַם בָּנוּ דָּבָר" (שם יב, ב). אלא שיש להבדיל, כמובן, בין מרים הצדקת לבין הרשעים האלו. מרים שואלת אם היא צריכה להחמיר על עצמה את החומרות של משה. כמו שמשה פרש מהאשה, אולי גם היא ואהרן צריכים לפרוש מבני זוגם. לעומת זאת, אצל קרח המניעים הם אחרים. קרח מחפש כבוד, [כפי שמביא רש"י, שקרח נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, למה מינה משה את אליצפן לנשיא משפחות הקהתי, ולא אותו. היה לקרח חשבון, שהיה צריך למנות אותו לזה, ולא את אליצפן (עי' רש"י שם טז, א)]. אמנם ודאי גם אצל קרח היתה נקודה של לשמה, הוא רוצה לשמש בכהונה, לשמש את ה', וידוע מה שאמר האר"י הקדוש, ש"צדיק פתקו יפרח" (תהלים צב, יג) - סופי תיבות קרח, כי היה בקרח גם צד טוב, שהוא מחפש קדושה¹ (כתבי האר"י ז"ל, שער הפסוקים), אבל בכל זאת כששאלו במשנה "איזו היא מחלוקת שאינה לשם שמים", ענו על כך חז"ל: "זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (אבות פ"ה מ"ז).

וכבר העירו על כך, שבדוגמא שמביאה המשנה למחלוקת שהיא לשם שמים, הוזכרו שני הצדדים החולקים (הלל ושמיאי), ואילו בדוגמא שמביאה המשנה למחלוקת שאינה לשם שמים הוזכר רק צד אחד (קרח ועדתו) ללא הצד השני (משה רבינו). יש שהסבירו, שמשה לא נזכר כאן, מפני שרק קרח הוא זה שנחלק שלא לשם שמים, בעוד שמשה - הצד השני במחלוקת - כן חלק לשם שמים, ולכן לא הזכירה אותו המשנה, כי הוא אינו חלק מן הדוגמא שרצתה המשנה להביא למחלוקת שאינה לשם שמים (תויו"ט שם).

ואולם יש שהסבירו באופן אחר: לדעתם, גם בדוגמא של מחלוקת שאינה לשם שמים הוזכרו שני הצדדים - "קרח, וכל עדתו"! שכן, לא רק בין קרח למשה היתה מחלוקת, אלא גם בין קרח לבני עדתו היתה מחלוקת. ולא רק בין קרח לבני עדתו, אלא כל מאתים וחמישים בני עדת קרח חלקו זה על זה, כפי שעולה מדקדוק לשון המשנה, שאמרה: "מחלוקת שאינה לשם שמים, זו מחלוקת קרח וכל עדתו" (ולא אמרה בקיצור: "זו מחלוקת קרח ועדתו"). מאתים וחמישים מחלוקות שלא לשם שמים היו כאן! כל אחד חושב שהוא העניו והצדיק מכולם, ושהוא יהיה האיש שה' יבחר בו להיות כהן גדול, וכל השאר - שישפירו להם! ... [כפי שהזהיר משה ואמר: "מי שיפחר יצא חי, וכולכם אובדים" (עי' רש"י במדבר טז, ח)]. כך נראית מחלוקת שאינה לשם שמים. כל אחד מוכן

לשפוט, עד כמה להשתמש במידה זו, ועד כמה להשתמש במידה האחרת, בלי לסטות מקו האמת והצדק, ואז יתבטלו החורבנות שנגרמו ע"י שימוש בלתי מאוזן במידות הללו, והצומות שנקבעו לזכר החורבנות הללו יתפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

משקל החסידות

יש להעיר כאן, שאצל רבי זכריה בן אבקולס, הטעות היתה לא רק בכך שנתן משקל יתר לאמת על פני השלום, אלא היתה כאן גם טעות בהלכה (כפי שהיתה גם לגדליה בן אחיקם, שלא חשש לדברי לשון הרע ששמע, למרות הדין ש"למיחש מיבעי"). הרי מה היה החשבון של רבי זכריה בן אבקולס? וכי לא ידע שצפוייה מלחמה עם הרומאים אם יעליבו את הקיסר, ושפיקוח נפש דוחה את האיסור להקריב בעל מום על המזבח? חושבני שאפילו התורה רמזה, שהיה צריך להקריב את אותו קרבן על המזבח. התורה הרי אומרת לגבי קרבן בעל מום: "ומיד בן נקר לא תקריבו את לחם אלקיכם מפל אלה" (ויקרא כב, כה). למה "מיד בן נקר"? היה צריך לומר "ומאת בן נקר". אלא בא זה לרמז, שרק כשהקרבן בא "מיד" בן נקר [היינו, שהוא בעצמו מביאו לעזרה, ומודע לעובדה שהוא בעל מום], אז לא תקריבו. אבל כשהקרבן הוא "מאת" בן נקר, היינו שהנכרי שִׁלְחוּ ביד ישראל להקריבו במקדש, אז אפילו אם הקרבן הוא בעל מום - תקריבו אותו. אבל גם אם רבי זכריה לא דרש את הרמז הזה, הרי ודאי ידע שפיקוח נפש דוחה את הלאו שלא להקריב בעל מום, וא"כ למה התנגד להקריבה?

התשובה היא, שאמנם מותר לעבור על לאו, ואפילו על הרבה לאוים, בשביל פיקוח נפש, אבל רק כאשר מדובר על דחיה זמנית של דין מדיני התורה (כגון: חילול שבת לצורך פיקוח נפש). באופן זה מותר לעבור כמעט על כל התורה כולה בשביל פיקוח נפש. אבל כאשר אין מדובר על דחיה זמנית של דין מדיני התורה, אלא יש חשש לשינוי התורה - כאן אין עוד היתר של פיקוח נפש (כפי שהוכיח ה"ם של שלמה" על מס' ב"ק לח, א)³. אם ילמדו דין לא נכון, שבעלי מומים קרבים על המזבח, זהו שינוי התורה, ושינוי התורה אינו נדחה מפני פיקוח נפש. כך הסביר מו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל את סברתו של רבי זכריה בן אבקולס.

אם כך, היכן בכל זאת היתה כאן הטעות? הרי הגמרא אומרת, ש"ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו והגליטנו מארצנו". איפה הטעות בחשבון שעשה? חושבני שהטעות היא, שחורבן המקדש ופיזור ישראל בין האומות שנגרמו כתוצאה מהוראתו של רבי זכריה בן אבקולס, הם "שינוי התורה" הרבה יותר גדול מן השינוי שר' זכריה חשש לו. "כיון שגלו ישראל ממקומן - אין לך ביטול תורה גדול מזה!"⁴ (חגיגה ה, ב) הרי נוצר מצב, שהרמב"ם יושב במצרים, ורבינו תם בצרפת, ואחד לא יודע מה אומר השני, והרמב"ם פוסק כך והתוספות פוסקים אחרת - זהו שינוי התורה הרבה יותר גדול מן השינוי שעלול היה להגרם

על שאיבת המים בבאר), משמיה מוקמי ליה (ב"ב צא, ב). הרי שלא תמיד ממנים את הצדיק הכי גדול. הקב"ה קובע מי יהיה ריש גרוגתא, והקב"ה קובע מי יצא ראש הממשלה בבחירות. לא תמיד הצדיק הכי גדול יוצא ראש הממשלה. זה שהקב"ה ממנה וקובע מי יהיה ראש הממשלה, עדין לא מהוה ראיה שיש לו את המעלות הכי גדולות.

"והאמת והשלום אהבו"

הנביא אומר: "זה אמר ה' צב-אות: צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמזדים טובים, והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, יט). כלומר, הצומות יהפכו למועדים טובים, בתנאי שתאָהָבו את האמת והשלום (רד"ק ומצודות שם). למה תולה הנביא את הגאולה ואת ביטול הצומות דוק באהבת האמת והשלום? מה עם שאר תרי"ג מצוות? האם אין הגאולה תלויה גם בהן? נראה שהנביא רוצה להדגיש, שלפעמים צריך לוותר על האמת בגלל השלום, ולפעמים צריך לותר על השלום בגלל האמת (וכפי שנבאר מיד); ודבר זה צריך הרבה שיקול הדעת, מתי לותר על זה מפני זה, ומתי להפך.

ה"מסילת ישרים" הרי מסביר (בפרק כ), ששני החורבנות נגרמו ע"י חסידות בלתי שקולה. בבית ראשון - גדליה בן אחיקם מחמיר יותר מדי בהלכות לשון הרע, לא מקבל כלל את דברי האנשים שבאו להזהירו מפני ישמעאל בן נתניה שרוצה להרגו (ירמיהו מ, טז), [בניגוד לדין, שצריך עכ"פ לחוש לדברי לשון הרע]² (נדה סא, א), וגורם בכך שישמעאל בן נתניה הורג את גדליה ועוד כמה יהודים, "ונכבית גחלת ישראל הנשארת, וסִבֵּב לְהָתֵם גְלוֹתָן" (רמב"ם הלכ' תעניות פ"ה ה"ב); ובבית שני - בר קמצא מביא למקדש קרבן ששלח בידו הקיסר, ובדרך הטיל בו מום. רבי זכריה בן אבקולס לא מרשה להקריב את קרבנו של הקיסר (למרות הסכנה הנשקפת לתושבי יהודה, אם ישמע הקיסר שסָרְבוּ להקריב את קרבנו) "שמא יאמרו בעלי מומין קרבין לגבי מזבח". מצד שני, הוא גם לא מוכן שיהרגו את בר קמצא - למרות שהיה לו דין של רודף גמור על כלל ישראל - שמא יאמרו שלא בגלל רדיפתו הרגוהו, אלא מפני שהטיל מום בקדשים, וילמדו מזה בטעות, שהמטיל מום בקדשים נהרג. לבסוף הלשין באמת בר קמצא לקיסר, ונסִבֵּב מזה חורבן בית שני (גיטין נו, א). הכל נעשה מתוך צדקות, אבל צדקות שאיננה שקולה עד הסוף, וכדברי חז"ל: "ענוותנותו של רבי זכריה בן אבקולס החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו והגליטנו מארצנו" (שם).

ובכל זאת, יש הבדל בין המקרים. מה ההבדל? במקרה הראשון - גדליה מעדיף את השלום על פני האמת. ובמקרה השני - רבי זכריה בן אבקולס מעדיף את האמת על פני השלום. אומר אפוא הנביא: מתי יהיו הצומות לששון ולשמחה? - "והאמת והשלום אהבו"! כלומר, כאשר יאהבו את האמת ואת השלום במידה שוה, בלי להעדיף אחד על פני חברו. אם כך יהיה, ממילא ידעו כבר

אותם שמשה ואהרן באו אל פרעה בשליחות ה', ולא מיזמתם).

כשישראל נעצרים מול ים סוף בלי אפשרות להמשיך בדרכם, שוב מופיעים דתן ואבירים ואומרים למשה: "הלא זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חַדְל מִמְּנוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת מִצְרַיִם" (שם יד, יב). מבאר רש"י: "אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם - היכן דברו? יָרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט". מי אמר את הדברים האלו? דתן ואבירים! אחרי שראו כבר את עשר המכות שקבלו המצרים, אחרי שראו את ה' פוסח על בתי בני ישראל במכת בכורות, אחרי שראו את יציאת מצרים ואת עמוד האש והענן שמלוים את ישראל, עדין הם טוענים: "הלא זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבְרָנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם"! ... אתה רואה שטעית כשדברת אל פרעה? לא היה צריך לדבר אל פרעה!

אחר כך עברו את ים סוף בהצלחה, ראו שמי מרה התמתקן, ויש שָׁלוֹ ויש מֶן, אבל גם זה לא משכנע אותם. אם משה אומר לא להותיר מהמן, צריך דווקא כן להותיר מהמן (שם טז, כ ורש"י שם). הנסיון הזה נכשל [וַיִּרְגַם תּוֹלְעִים וַיִּבְאָשׁ" (שם)], ואף על פי כן כשמשה אומר שבשבת לא יהיה מן, הם הולכים לבדוק אולי גם בשבת ירד מן, לנסות להוכיח שמשה טעה (שם, כז). גם הנסיון הזה נכשל, כמובן. "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הַעַם לְלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ" (שם). אבל דתן ואבירים נשארים בכל זאת בדרך שלהם. הקו המנחה אצלם - לעשות ההפך ממה שאומר משה רבינו. אם משה אומר כך, דתן ואבירים צריכים לומר את ההפך!

מהי הטענה האחרונה שלהם כלפי משה רבינו, לפני שנבלעו באדמה? - "הַמַּעַט פִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זַבְת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהֵמִיתָנוּ בְּמִדְבָּר, כִּי תִשְׁתַּרְרַע עָלֵינוּ גַם הַשְּׁתַרְרָה! אַף לֹא אָל אֶרֶץ זַבְת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבֵּיאָתָנוּ" וכו' (במדבר טז, יג) וקשה: הרי הגזרה שיוצאי מצרים ימותו במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל נגזרה במעשה המרגלים (שם יד, כט), ומדוע נזכרים דתן ואבירים להתלונן על כך רק עכשיו, במעשה קרח? התשובה היא, כנראה, שלאחר מעשה המרגלים כל ישראל נכנעו לפני משה, ולכן גם דתן ואבירים לא מעיזים לדבר נגדו. אבל עכשיו, במעשה קורח, שיש כבר מי שמערער על משה רבינו - זוהי הזדמנות מצויינת בשבילם לפתוח שוב את הפה על משה רבינו, למרות שהערעור שלהם עליו הוא בשטח אחר לגמרי⁶. קשה להבין זאת. אנשים שעמדו במעמד הר סיני וצעקו "נעשה ונשמע" - מה שמעסיק אותם עד יומם האחרון, זה איך להכפיש ולהשמיץ את משה רבינו כמה שיותר, רק בגלל שלפני כמה עשרות שנים הוא הפריע להם פעם אחת להתקוטט בחפשויות! ... הם ההיפך הגמור מאשתו של און בן פלת. אשתו של און בן פלת אומרת לו: מה יצא לך עם תתערב? הרי בין אם אהרן יהיה כהן גדול, ובין אם קרח יהיה כהן גדול, לך לא יצא מזה כלום. אז למה לך להתערב? בטענה פשוטה זו היא מצליחה להוציא את בעלה מן העסק מבעוד מועד, ובכך להציל את חייו (עי' סנה' קט, ב). לעומת זאת, דתן ואבירים רְבִימִים ללא תכלית. לא רוצים להיות כהן גדול, לא מבקשים להקטיר קטורת,

מכך שהיו הורגים את בר קמצא או מקריבים את הקרבן ששלח בידו הקיסר, ואת זה לא לקח רבי זכריה בחשבון. החסידות לא היתה שקולה דיה.

זהו יסוד גדול בתורה, שאדם ינסה לשקול איזה תוצאות יהיו למעשיו. לא רק איזה מעשה הוא מעשה של חסידות ואיזה אינו מעשה של חסידות, אלא גם מעשה של חסידות - מה יהיו תוצאות מעשה החסידות שלו. לפעמים טוב להחמיר במקום שצריך, ולפעמים לא טוב להחמיר. לפעמים להחמיר פירושו לבזות חכמים אחרים שלא מחמירים, או משהו אחר. במקרה כזה - אסור להחמיר! יש מעשה בגמרא, שאחד החכמים רצה להחמיר חומרא מסויימת בהלכות גיטין - חומרא שלא היתה מקובלת - ואמרו לו שלא לעשות כן, כי אם יעשה כן, "נמצא אתה מוציא לעז על גיטין הראשונים" שהם פסולים (גיטין ה, ב), ונמצאת גורם שיאמרו על הרבה אנשים שהם ממזרים. כך גם בדברים אחרים. כשאדם רוצה להחמיר על עצמו, יכול להיות שמוציא בזה לעז על אחרים שלא עושים את החומרה הזאת, או שלא עשו את החומרה הזו, וצריך לשקול היטב אם כדאי להחמיר חומרא כזו. לפעמים אדם בכלל לא יודע מה חומרא ומה קולא. מספרים על עם הארץ אחד, שראו אותו אוכל בליל סוכות מחוץ לסוכה. שאלו אותו: מאי האי? אמר להם: "הרי אסור להכניס קדרות לסוכה (שו"ע או"ח סי' תרל"ט ס"א), ואשתי הכניסה קדרה לסוכה; אמנם שאלתי את הרב והרב פסק שזה לא פוסל את הסוכה, אבל אני מחמיר על עצמי" ... צריך לדעת איזו חומרא היא חומרא, ואיזו חומרא אינה חומרא אלא קולא.

קרח ועדתו מחפשים חומרות, מחפשים עבודת ה', אבל מחפשים בדרך שאינה מתאימה, מחפשים תוך כדי פגיעה במשה ואהרן. משה רבינו לטענתם אינו נביא אמת, ואהרן לא האיש אשר בחר ה'. זו ודאי דרך לא מתאימה.

דתן ואבירים - מה להם ולעדת קרח?

אבל חוץ ממה ואהרן וקרח ובני עדתו, יש עוד שני אנשים בסיפור הזה, ושמן - דתן ואבירים. דתן ואבירים הם ענוים גדולים מאד! ... לא שואפים לכהונה גדולה, ולא באים אל פתח אוהל מועד להקטיר קטורת (כיון שהיו משבט ראובן, ולא משבט לוי שנבחר לעבודת המשכן). מה הם בכל זאת רוצים? למה הם מתערבים במחלוקת? הם רוצים דבר אחד פשוט - לחרף ולגדף את משה רבינו! "וַיִּדְתָּן וַאֲבִירָם יֵצְאוּ נֹצְבִים פֶּתַח אֹהֶל יְהוָה" (במדבר טז, כז) - לחרף ולגדף! (רש"י שם) זו דרכם ממצרים ועד הנה. מיום שמשה רבינו מוכיח אותם על שהם מכים זה את זה (עי' רש"י שמות ב, יג), הם "נעלבים", ומנצלים כל הזדמנות אפשרית להכפיש ולהשמיץ את משה רבינו.

כשמשה ואהרן מדברים עם פרעה, ובעקבות כך מכביד פרעה את השעבוד על ישראל, מופיעים דתן ואבירים וטוענים: "יָרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט, אֲשֶׁר הִבְאִשְׁתֶּם אֶת רִיחֲנוּ בְעֵינֵי פְרֹעָה וּבְעֵינֵי עֲבָדָיו לְתֹת חֶרֶב בְּיָדָם לְהַרְגָנוּ" (שמות ה, כא. ועי' רש"י שם, כ) אתם אשמים בהכבדת השעבוד, ועל כך תענשו מן השמים! (לא מעניין

מבית שמאי, לא נמנעו להיות נושאים נשים אלו מאלו, לקיים מה שנאמר "הַאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ" (יבמות יד, ב). חשבת, למה דוקא שם מתקיים "הַאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ"? כי כשיש חתונה של איש מבית שמאי שלוקח אשה מבית הלל, או להיפך, רוקדים שם גם תלמידי בית שמאי וגם תלמידי בית הלל. תלמידי בית הלל. תלמידי בית שמאי שרים "כָּלָה כְּמוֹת שֶׁהִיא" (מפני האמת), ותלמידי בית הלל שרים "כָּלָה נְאֻה וְחִסּוּדָה" (מפני השלום) (עי' מחלוקתם בזה במסכת כתובות יו, א). ממילא מתקיים כאן "הַאֲמַת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ"...

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

רבים רק כדי שתהיה מריבה. לאחרים עוד היתה איזו נקודה של "לשם שמים", אבל לדתן ואבירם כנראה לא היתה אפילו הנקודה הזו. הם לא שייכים לעדת קרח, הם מחלוקת בפני עצמם. מחלוקת לשם מחלוקת, לא לשם שום דבר אחר.

אצל עדת קרח היתה להם נקודה של לשמה, רק שזו לא הדרך, לפגוע בנבואה של משה, לפגוע בקדושתו של אהרן, זו לא הדרך של קרבת אלקים. לא כך זוכים לקרבת אלקים. מי שרוצה קרבת אלקים, צריך להזהר בכבוד תלמידי חכמים, בכבוד נביאי ה', לחפש קרבת אלקים בדרך של כבוד לחכמים, ולא בדרך של מחלוקת עם החכמים. כי "אין דבר טוב יוצא מתוך מריבה" (מכילתא דרשב"י פרק כא פיסקא יח).

יהי רצון שנזכה לחיי שלום ושלווה, שיהיו מחלוקות רק כמחלוקת הלל ושמאי שהיתה לשם שמים, והיו נוהגים חיבה ורעות זה בזה, שאע"פ שבית הלל פוסקים אחרת

1. וכן נרמז בזה, "שבסוף תיקון העולם גם הוא יתוקן" ("עץ יוסף" על מדרש רבה בפרשתנו, פרשה י"ח סוף אות יג [יא]). וכן דקדק השל"ה מהמשנה, דרך לגבי "עדת" קרח נחלקו תנאים אם יש להם חלק לעוה"ב או לא (סנה' קח, א). ומשמע דעל קרח עצמו לא נחלקו, ולכ"ע יש לו חלק לעוה"ב (של"ה פרשת קרח אות ט"ו בהגה"ה).
2. הן מפני הסכנה (כמו שהיה אצל גדליה), והן מפני העובדה, שבדרך כלל יש איזו נקודת אמת בדברים, כמו שאמרו חז"ל: "אין אדם נחשד בדבר אלא א"כ עשאו, ואם לא עשה כולו - עשה מקצתו, ואם לא עשה מקצתו - הרהר בלבו לעשותו, ואם לא הרהר בלבו לעשותו - ראה אחרים שעשו ושמת" (מו"ק יח, ב). [אלא א"כ נאמרו דברי הלשה"ר מחמת שנאה, או שהם קלא דפסיק, דאז יתכן שאין בהם אמת כלל (שם)]. ועי' "רוח החיים" להגר"ח מוולוז'ין זצ"ל (אבות פ"ד מ"ג).
3. ועי' "שערי תשובה" לרבינו יונה (שער ג' אות קפ"ח), שכתב: "חייב אדם למסור עצמו לטוב, ואל ישיא את נפשו עון אשמה כזאת" - להחניף לחוטא, ולומר לו לא פעלת און (כמבואר באות קפ"ז שם). [וכן כתב ה"ארחות צדיקים" (ריש שער החניפות)]. וגם בזה ביארו, שצריך להסתכן על זה, כי הוא בבחינת שינוי התורה, "כי לא יקנא לאמת, אבל יעזור אחרי השקר, ויאמר לרע טוב, וישם חושך לאור" (אות קפ"ז שם). אבל דעת תוס' אינו כן, כמו שהוכיח ה"אגרות משה" (או"ח ח"ב סי' נ"א) מדבריהם במס' סוטה (מא, ב ד"ה כל), כיון שאינו אומר לרשע שמה שעשה היה מותר על פי התורה, אלא אומר לו רק "טוב עשית", דיש לפרש דבריו, שלמרות שהוא דבר שאסרה התורה לעשותו, מ"מ טוב עשה לדעת אנשים רשעים כמותו...
4. ולכן, כשאנו מבקשים אחר התפלה: "יהי רצון מלפניך... שיבנה בית המקדש במהרה בימינו", אנו מוסיפים לבקש גם: "ותן חלקנו בתורתך". כי חורבן המקדש גרם גם לביטול תורה גדול, ולכן הוא ממין הענין לבקש על שניהם יחד (עי' ח"י הגר"א למס' ברכות ח, א ד"ה כל העוסק).
5. ואולם לפי דעה אחרת בחז"ל, דתן ואבירם כלל לא היו עם ישראל כשנאמרו הדברים האלו אל משה. לפי דעה זו (האחרת), כשישראל יוצאים ממצרים, דתן ואבירם מעדיפים להשאר עם פרעה במצרים! (עי' תרגום יונתן שמות יד, ג) כיצד אפוא מוצאים אותם אח"כ במדבר? כנראה שלאחר קריעת ים סוף ומפלת מצרים הם מחליטים בכל זאת להצטרף אל בני ישראל, ויוצאים ממצרים באופן עצמאי. אם רוצים להמשיך ו"לרדוף" את משה רבינו, אין ברירה אלא ללכת אחריו!... [נקשה לכאורה על דעה זו: אם דתן ואבירם נשארו במצרים, כיצד עברו אח"כ את ים סוף כדי להצטרף אל בני ישראל? - ואולם עי' בתוספות (ערכין טו, א ד"ה כשם), שישראל כלל לא חצו את ים סוף מצד לצד, אלא חזרו ועלו ליבשה באותו הצד. וגם בלי זה, הרי ידוע שניתן להגיע ממצרים למדבר סיני גם בדרך היבשה, בלי לחצות את ים סוף. (תעלת סואץ לא היתה קיימת אז). ואם בדרך הים, הרי ניתן לחצות את הים בספינה].
6. ואולם עי' "אור החיים" הק' שדקדק מלשון הכתוב, "שהן הנהגו היו סיבה לכל מעשה קרח... ואפשר שגם את קרח הם החטיאוהו... גם בליעת קרח ואכילת האש מאתים וחמישים איש - הם היו סיבה למאורע מתחלה ועד סוף" (אוה"ח במדבר כו, ט).